

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingen Dienst

Postbus 20701
2500 ES Den-Haag
Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:

Zie Verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/93/095/1119	31 maart 1993

Onderwerp:
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 23/93)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd

Hoofd Militaire Inlichtingendienst

Commoqore

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
Den-Haag

Doorkiesnummer
070 - 3 18 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/93/095/1119
d.d. 31 maart 1993

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland
(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlands Veiligheidsdienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken

t.a.v.

AMAD

Intern:

HMID

HSV

HMA

HPEA

MA-D

Archief

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

23/93

(Afgesloten 311600 MRT 1993)

Kroatië

Eerder deze week is de Kroatische regering onverwacht afgetreden. Inmiddels heeft president Tudjman de voormalige directeur van de staatsoliemaatschappij INA, Valentic, benoemd tot nieuwe premier. Aanleiding tot het ontslag waren de economische problemen van het land en het onvermogen van de vorige regering om deze aan te pakken. De ontwikkelingen kunnen echter niet los worden gezien van grote onenigheid in de regeringspartij HDZ over de politieke toekomst van het land. Centraal daarbij staat het vraagstuk van de "Servische" gebieden in Kroatië. Dat er sprake is van méér dan een routinematige vervanging van ministers, blijkt uit de uitspraak van president Tudjman dat een "algehele reorganisatie" van het kabinet op handen is.

De Kroatische regering staat reeds geruime tijd bloot aan grote binnenlandse druk om haar gezag over de "Servische" gebieden te herstellen en de omstandigheden te creëren die de terugkeer van Kroatische vluchtelingen naar deze gebieden mogelijk moeten maken. Hoewel de offensieven van januari j.l. ertoe geleid hebben dat enkele duizenden Kroatische vluchtelingen naar hun woonplaatsen in het Dalmatische kustgebied zijn teruggekeerd, lijken zij tevens tot gevolg te hebben gehad dat de Servische autoriteiten in de UNPA's de onderdrukking van de achtergebleven Kroaten hebben opgevoerd. Daardoor neemt in de rest van Kroatië de roep om nieuwe gewapende acties tegen de Serviërs nog verder toe.

Er zijn nog weinig details beschikbaar over de mutaties in de Kroatische regering, maar inmiddels is wel bekend geworden dat minister van Defensie Susak, die verantwoordelijk was voor de offensieve acties in het Dalmatische kustgebied in januari j.l., zijn functie heeft behouden. Ook is wellicht van belang dat een aantal prominente politici die gelden als voorstander van de "harde lijn" (naast Susak onder meer de drie vice-premiers en het hoofd van de binnenlandse veiligheidsdienst), de afgelopen week onder behoud van functie een generaalsrang in de Kroatische strijdkrachten hebben gekregen. Dit alles lijkt erop te wijzen dat de voorstanders van een harder optreden tegen de Kroatische Serviërs hun positie in de Kroatische top tenminste behouden, zo niet versterkt hebben.

Zoals bekend heeft Kroatië de afgelopen weken pogingen gedaan UNPROFOR te bewegen tot een meer actief optreden om het VN-vredesplan, waarin de bovenvermelde Kroatische wensen zijn vervat, te doen uitvoeren. Zo bood Tudjman vorige week aan het mandaat met zes maanden te verlengen, op voorwaarde dat de VN-vredesmacht meer bevoegdheden zou krijgen bij de uitvoering van kernelementen van het vredesplan. Dit is echter door de VN afgewezen, niet in de laatste plaats omdat een dergelijke opstelling onvermijdelijk tot gewapende confrontaties met de Serviërs zou leiden. Inmiddels is bekend geworden dat de Veiligheidsraad het mandaat van UNPROFOR met drie maanden heeft verlengd. Het is nog niet bekend hoe de Kroatische regering hierop heeft gereageerd. Het meest voor de hand ligt dat zij weliswaar formeel zal protesteren, maar in feite de VN-beslissing zal aanvaarden. Dit wil echter niet zeggen dat Kroatische militaire acties tegen de UNPA's dan ook uitgesloten zijn. Zoals de Kroatische offensieven in januari in het Dalmatische kustgebied hebben aangetoond, hoeft de aanwezig-

heid van UNPROFOR geen beletsel te zijn voor nieuwe militaire operaties tegen de UNPA's.

Er zijn weliswaar aanhoudende berichten van Kroatische (en Servische!) troepenverplaatsingen rond de vier UNPA's, maar nog geen duidelijke aanwijzingen dat de Kroatische autoriteiten op korte termijn een grootschalig offensief tegen (een van) de "Servische" gebieden voorbereiden. Meer voor de hand ligt dat zij weliswaar de militaire druk op de UNPA's zullen opvoeren, maar zich in dat kader zullen beperken tot relatief kleinschalige operaties, die het Kroatische internationale aanzien minder zullen schaden en de kans op retaliatie van Serviërs uit andere delen van het voormalige Joegoslavië zo veel mogelijk beperken.

De huidige bevelhebber van het Russische bataljon in UNPA-oost, GenMaj Sosedov, heeft in een recent interview stelling genomen tegen berichten dat zijn voorganger eind vorig jaar is ontslagen omdat hij zich pro-Servisch zou hebben opgesteld. Sosedov bevestigde echter dat in UNPA-oost gewonnen olie, in weerwil van het VN-embargo, wordt overgebracht naar Servië. Ook gaf hij toe dat de ultranationalistische Servische militieleider en van oorlogsmisdaden beschuldigde Arkan in de UNPA een opleidingsinstituut heeft. De Russische militairen in Kroatië worden overigens niet alleen beschuldigd van een pro-Servische opstelling, maar ook van zwarte handel op grote schaal. De uitlatingen van Sosedov lijken deze beschuldigingen niet te weerleggen. Overigens zijn ook de andere UNPROFOR-elementen in UNPA-oost niet in staat de feitelijke beheersing van dit gebied door (semi-)autonome Servische gevechtsgroepen aan te tasten.

Eerder deze maand is de aanwezigheid vastgesteld van zeven transporthelikopters van het type MI-8/HIP op het militaire vliegveld van Zagreb, Lucko. Deze melding bevestigt eerdere berichten dat Kroatië het VN-wapenembargo heeft geschonden, onder meer door aankopen vanuit of via het GOS. Met deze HIPs heeft het Kroatische leger zijn transportcapaciteit aanzienlijk verbeterd. Bovendien kan de HIP worden bewapend en dan grondoperaties ondersteunen. Overigens zijn er ook aanwijzingen dat Kroatië beschikt over de MI-17/HIP-H, een nieuwere versie van de MI-8.

Vorige week is, voor het eerst sinds enige maanden, de zuid-Kroatische havenstad Dubrovnik weer onder vuur genomen door Servische artillerie. Aanleiding was vermoedelijk de terreinwinst die Kroatische eenheden kort tevoren hadden geboekt in de omgeving van het door Serviërs beheerste Trebinje in het aangrenzende Bosnië-Herzegovina. Deze melding onderstreept eens te meer dat de militaire situatie in beide republieken in hoge mate verweven blijft. De burgemeester van Trebinje heeft ten overstaan van leden van de EG-waarnemersmissie bedreigd met de "totale vernietiging" van Dubrovnik. In dit verband beschuldigde hij de EG-missie een pro-Kroatische opstelling, omdat zij de Kroatische offensieve acties rond Trebinje niet hadden voorkomen.

Bosnië-Herzegovina

De SG van de VN, Ghali, heeft er bij de Veiligheidsraad op aangedrongen het door de internationale bemiddelaars Vance en Owen gepresenteerde vredesplan zo snel mogelijk te aanvaarden, nu ook de Bosnische regeringsdelegatie (die vooral uit Moslims bestaat) alle elementen van het plan formeel heeft ondertekend. Hij wees er echter tevens op dat iedere eventueel te nemen maatregel slechts zinvol is als alle partijen het plan aanvaarden. Zoals bekend hebben Vance en Owen in een eerder stadium reeds aangegeven dat zij de Veiligheidsraad zullen vragen maatregelen goed te keuren om het plan te doen uitvoeren, ook als slechts twee van de drie strijdende partijen het plan aanvaarden.

Inmiddels is bekend geworden dat het Bosnisch-Servische parlement op 2 april bijeen zal komen om zich uit te spreken over de situatie die is ontstaan nu de

Bosnische Moslims de vredesvoorstellen van de internationale bemiddelaars Vance en Owen hebben aanvaard. Daarbij werd echter aangekondigd dat ook een voorstel voor vereniging van de "Servische" gebieden in Kroatië en Bosnië zal worden behandeld. Dit wijst er nogmaals op dat de Serviërs niet van plan zijn in te stemmen met het Vance-Owenplan, dat een dergelijke vereniging immers uitsluit.

Er zijn aanwijzingen dat de Servische president Milosevic druk uitoefent op Karadzic om alsnog met het plan in te stemmen. Deze druk kan verband houden met de wens van Milosevic het politieke isolement van zijn land te doorbreken en de deels door de sancties veroorzaakte economische crisis het hoofd te bieden. Een overweging kan daarbij zijn dat Vance en Owen in geval van een definitieve weigering van Karadzic met een verdere verscherping van de sancties tegen "Joegoslavië" hebben gedreigd. Zoals bekend hebben de beide onderhandelaars en de commandant van UNPROFOR in Bosnië-Herzegovina, Morillon, Milosevic gevraagd bij Karadzic erop aan te dringen zijn negatieve opstelling tegenover het vredesplan te herzien. Bosnisch-Servische nationalistische oeffenen echter juist druk uit op Karadzic om te volharden in zijn weigering dit plan te ondertekenen. Zoals bekend staat het vredesplan haaks op een aantal oorlogsdoelen van de Serviërs, zoals het streven naar tenminste verregeande autonomie voor de door hen gedomineerde gebieden en realisering van een geografische verbinding tussen de "Servische" gebieden in het oosten van Bosnië enerzijds en die in het westen (en Kroatië) anderzijds. Tegen deze achtergrond is het onwaarschijnlijk dat Karadzic zal toegeven aan de druk van Milosevic, en alsnog met het vredesplan zal instemmen.

De Bosnische president Izetbegovic (Moslim) heeft onderstreept dat hij de Bosnische Serviërs tien tot vijftien dagen de tijd geeft om de plannen van Vance en Owen te ondertekenen. Izetbegovic heeft gedreigd dat hij, als de Serviërs blijven weigeren te tekenen, zijn eigen handtekening als ingetrokken zal beschouwen. Derhalve moet er rekening mee worden gehouden dat ook de Bosnische Moslims op niet al te lange termijn hun steun aan het plan weer zullen opgeven.

Er is opnieuw sprake van spanningen tussen de Kroaten en de Moslims in centraal-Bosnië, met name in Konjic. Volgens leiders van de HVO, de belangrijkste Kroatische militie in Bosnië-Herzegovina, hebben leden van de (door Moslims gedomineerde) Bosnische strijdkrachten een aantal Kroatische dorpen omsingeld en zelfs een aantal HVO-leden gedood. Ook zou in Konjic het hoofdkwartier van de HVO zijn omsingeld. Deze meldingen geven aan dat er spanningen blijven bestaan tussen de Kroaten en Moslims, met name in de delen van Bosnië-Herzegovina waar geen directe Servische dreiging bestaat.

Over de relatie tussen Moslims en Kroaten circuleren tegenstrijdige berichten. Enerzijds hebben Izetbegovic en de president van de "Kroatische" delen van Bosnië-Herzegovina, Boban, vorige week aangekondigd dat zij nadere afspraken hebben gemaakt over de uitwerking van de in de plannen van Vance en Owen voorziene staatsvorm van Bosnië-Herzegovina. In dat kader heeft Boban verklaard dat de Kroaten bereid zijn hun regio's te "herintegreren" in Bosnië-Herzegovina, ook indien de Serviërs de vredesplannen blijven verwerpen. Ook zijn tussen Izetbegovic en de Kroatische president Tudjman, die vermoedelijk de opstelling van Boban c.s. in hoge mate beïnvloedt, naar verluidt nadere afspraken gemaakt over de vorming van een gezamenlijke Bosnische strijdmacht. Deze meldingen zouden erop wijzen dat de Bosnische Kroaten hun streven naar verregeande autonomie, zo niet aansluiting van "hun" gebieden bij Kroatië zelf, vooralsnog hebben opgegeven.

Anderzijds werd vorige week aangekondigd dat in de "Kroatische" delen van Bosnië-Herzegovina alleen de Kroatische dinar nog wettig betaalmiddel is. Bovendien riep de Bosnische staatsomroep onlangs op tot het aftreden van de (Kroatische!) premier van Bosnië-Herzegovina, Akmadzic, omdat deze, in tegenstelling

tot wat president Izetbegovic bepleit, zich zou hebben uitgesproken tegen opheffing van het VN-wapenembargo op Bosnië-Herzegovina. Dit embargo werkt vooral in het nadeel van de Moslims, omdat de Bosnische Serviërs en Kroaten waarschijnlijk van militair materieel worden voorzien vanuit de respectievelijke buurrepublieken.

Vooralsnog moet toch worden aangenomen dat de Bosnische Kroaten hun lange-termijndoel, te weten feitelijke integratie van de door hen gedomineerde gebieden met Kroatië zelf, niet hebben opgegeven. Het is echter denkbaar dat zij vooralsnog de prioriteit geven aan consolidatie van hun tegen de Serviërs gerichte samenwerking met de Moslims, mogelijk met als (neven)doel zich daardoor te kunnen concentreren op eventuele nieuwe militaire acties tegen de Serviërs in Kroatië zelf.

In de omgeving van het door de Bosnische Serviërs beheerste Banja Luka is eerder deze maand de aanwezigheid vastgesteld van lanceerinrichtingen voor FROG-raketten. Zoals bekend hebben de Kroaten de Serviërs er vorig jaar herhaaldelijk van beschuldigd met deze wapens terreuraanvallen te hebben uitgevoerd op door Kroaten bewoonde steden aan weerszijden van de Kroatisch-Bosnische grens, maar tot op heden is slechts één van deze aanvallen bevestigd. In het verleden (1990) had Joegoslavië de aanwezigheid van vijf FROG-batterijen met 65 raketten bij Banja Luka opgegeven. Mogelijk is dit gehele arsenaal na de formele terugtrekking van de JNA uit Bosnië-Herzegovina overgedragen aan de Bosnische Serviërs. De FROG is een sterk verouderd en weinig accuraat wapen. Daardoor is de militaire waarde ervan gering.

Vermoedelijk in verband met bovenstaande melding hebben Kroatische gevechtsvliegtuigen van het type MiG-21/FISHBED vorige week verkenningsvluchten uitgevoerd langs de Sava, die de noordgrens vormt tussen Kroatië en Bosnië-Herzegovina. Vorig jaar stortte een Kroatisch vliegtuig van dit type neer in de omgeving van Banja Luka, vermoedelijk op zoek naar een lanceerinrichting die eerder op de dag de enige tot op heden bevestigde FROG-aanval had uitgevoerd op de Kroatische stad Slavonski Brod. Tegen deze achtergrond zijn hernieuwde vliegactiviteiten van Kroatische vliegtuigen boven Bosnië-Herzegovina geenszins uitgesloten.

Servië/Montenegro

Leden van de Montenegrijnse oppositie hebben gepleit voor de oprichting van een eigen Montenegrijnse voorlichtingsdienst. Daarbij werd aangevoerd dat het "Joegoslavische" staatspersbureau TanJug, de "ruggegraat van de oorlogspropaganda", slechts het Servische standpunt weergeeft. In dit verband werd ook de huidige Montenegrijnse regering bekritiseerd, die in hun visie niet had verhinderd dat vele Montenegrijnse instellingen waren verworpen tot, wat werd genoemd, spreekbuis van Belgrado. Hoewel de Montenegrijnse oppositie vermoedelijk weinig aanhang geniet, onderstreept deze melding eerdere berichten dat een deel van de Montenegrijnse bevolking ontevreden is met de ondergeschikte status van de republiek in de "Joegoslavische" federatie en met de gevolgen van het internationale isolement van het land.

Macedonië

In de kwestie rond de internationale diplomatieke erkenning van Macedonië heeft de Macedonische regering inmiddels ingestemd met een compromisvoorstel van een aantal permanente leden van de Veiligheidsraad. Op grond daarvan Macedonië zou worden toegelaten als VN-lid (waarmee de volkenrechtelijke erkenning een feit zou zijn) onder de voorlopige naam "Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië". Daarna zouden de internationale onderhandelaars Vance en Owen gaan bemiddelen over een definitieve benaming. In de Veiligheidsraad en de Algemene Vergadering van de VN geniet dit compromis veel steun. Ook de Griekse regering zou met deze benaming willen instemmen, vermoedelijk in de mening dat zij

tijdens de genoemde bemiddeling erin zou slagen de naam "Macedonië", die in de Griekse visie aanspraken op het gelijknamige Griekse gebied inhoudt, alsnog te doen wijzigen. De Griekse regering staat echter onder grote binnenlandse politieke druk om niet met het genoemde compromis over de naamgeving akkoord te gaan. Mogelijk mede op grond daarvan verzet zij zich tegen het Macedonische voornemen om (na toelating tot de VN) de Macedonische vlag te hijsen bij de VN. Deze beeldt namelijk een cultuursymbool af van de antieke Macedonische dynastie die door de Grieken als Grieks wordt opgeëist. In hoeverre deze kwestie de toelating van Macedonië tot de VN zal vertragen, valt niet te beoordelen.

Conclusie/voorzicht

De recente kabinetscrisis in Kroatië houdt vermoedelijk deels verband met diepgaande politieke meningsverschillen, met name over het vraagstuk van de "Servische" gebieden in Kroatië. De eerste indicaties wijzen erop dat de voorstanders van een meer actief, ook militair, optreden tegen de UNPA's hun posities behouden, zo niet verbeterd hebben. Hoewel de Veiligheidsraad inmiddels het mandaat van UNPROFOR met zes maanden heeft verlengd, sluit dit Kroatische operaties tegen de UNPA's niet uit. Vermoedelijk zal Kroatië vooralsnog de militaire druk op de Serviërs vooral pogen op te voeren door middel van relatief kleinschalige acties.

Nu ook de Bosnische Moslims alle elementen van het door de internationale bemiddelaars Vance en Owen opgestelde ontwerp-vredesplan hebben ondertekend, zullen dezen de Veiligheidsraad vragen het plan formeel te aanvaarden en maatregelen goed te keuren om het plan uit te voeren. Tegen deze achtergrond beraden de Bosnische Serviërs zich over hun opstelling. Zij staan onder druk van de Servische president Milosevic om tenminste formeel met de vredesplannen in te stemmen. De voorstellen van Vance en Owen staan echter haaks op een aantal oorlogsdoelen van de Bosnische Serviërs. Het meest waarschijnlijke is derhalve dat zij zullen blijven weigeren met het plan akkoord te gaan.

Er zijn tegenstrijdige berichten over de betrekkingen tussen de Kroaten en Moslims in Bosnië-Herzegovina. Enerzijds tonen eerstgenoemden zich bereid tot intensivering van het anti-Servische samenwerkingsverband, mogelijk met als doel zich vooralsnog met name op de situatie in Kroatië zelf te kunnen richten. Anderzijds blijft er sprake van uiteenlopende oorlogsdoelen en daardoor van onderlinge wrijvingen. Aangenomen wordt dat de (Bosnische) Kroaten hun doel op lange termijn, te weten feitelijke integratie van de door hen gedomineerde gebieden met Kroatië, niet hebben opgegeven.